

TIEDONJULKISTAMISEN VALTIONPALKINNOT 2005

Kari Uusikylä koulutuksen ja opetuksen alan tiedonjulkistamisessa tehdystä monipuolisesta elämäntyöstä

Helsingin yliopiston kasvatustieteen professori Kari Uusikylä (s. 1945) on tullut tunnetuksi ihmisen luovuutta ja lahjakkuutta ikäkauden eri vaiheissa koskevista tutkimuksistaan ja kannanotoistaan. Uusikylä on korostanut luovuuden, erilaisuuden ja monipuolisten taitojen merkitystä sekä yhteiskunnan kannalta, että yksilön kehityksessä.

Väitöskirjassaan 1977 Uusikylä käsitteli opetuksen yhteissuunnittelua osana didaktista prosessia. Sen jälkeen hän on laatinut tutkimuksia ja opetuskirjoja muun muassa didaktiikasta ja opettajankoulutuksesta. Erityistä huomiota kiinnitti hänen 1993 julkaistu teoksensa Lahjakkaiden kasvatusta. Uusikylä pyrkii myönteisellä tavalla kannustamaan ihmisiä lahjakkuutensa löytämisessä ja kehittämisessä. Hänen vaikutuksensa ei ole rajoittunut vain koulun ja opetuksen alueelle, vaan hän on aktiivisesti toiminut myös muilla alueilla, etenkin musiikin ja urheiluvalmennuksen piirissä.

Kari Uusikylä on osannut taitavasti nostaa julkiseen keskusteluun tieteellisen tutkimuksensa tuloksia. Hän ei ole arkaillut tarpeen tullen esittää poikkeaviakaan näkemyksiä, mutta hän on osannut tuoda ne esiin myönteisellä, kokonaisuutta ymmärtävällä ja rakentavalla tavalla. Lahjakkuuden korostus ei ole ollut luonteeltaan poissulkevaa, harvoin huippuihin keskittyvää, vaan hän on kannustanut etsimään luovuutta ja osaamista jokaisen yksilön omista lähtökohdista ja tavoitteista käsin.

Uusikylä on erinomainen esiintyjä, joka osaa selkeästi ilmaista ja perustella näkemyksensä. Tämän vuoksi hän on saanut edustamilleen näkemyksille ansaittua huomiota tiedotusvälineissä. Julkisella toiminnallaan Uusikylä on ollut merkittäväällä tavalla suuntaamassa suomalaista koulutusajattelua ja opetusjärjestelmää, joka viime vuosina on saanut tuloksistaan ja menetelmistään laajaa kansainvälistä tunnustusta.

Kaisa Häkkinen teoksesta Linnun nimi

Professori Kaisa Häkkinen on johtava suomen kielen etymologian, suomen kielen sanojen alkuperän, tutkija ja tuntija. Hänen laaja kirjallinen tuotantonsa sisältää tutkimuksia alkaen Agricolan kielestä ja suomen kielen vanhimmasta sanastosta aina nykysuomen sanojen alkuperään. Häkkinen on syventänyt kielitieteellisillä tutkimuksillaan myös ymmärrystä maamme esihistoriasta. Hänen vuonna 2004 ilmestynyt yleisesityksensä Nykysuomen etymologinen sanakirja on saanut osakseen tunnustusta ja on jo vakiinnuttamassa paikkansa etymologisena perusteoksena.

Häkkinen teos Linnun nimi on etymologisen tietämyksen ja osaamisen huippunäyte. Se ei tyydy antamaan selityksiä pelkästään yksittäisten sanojen alkuperälle, vaan piirtää laajan kaaren suomalaisen linnunnimistön kehityshistoriaan alkaen Suomen kirjallisuuden varhaisimmista esityksistä ja päätyen nimistöön nykykäytäntöihin.

Linnun nimi -teoksen erityisenä ansiona on pidettävä sen vahvaa tieteidenvälisyyttä. Häkkinen on syvällisesti perehtynyt Suomen linnuston lajisystematiikkaan ja pystyy oivallisella tavalla luomaan kokonaisuuden, jolla on paljon annettavaa sekä luonnontieteiden että humanististen tieteiden näkökulmasta lintuja tarkasteleville. Nopeasti

tietoa etsivälle hyödyllinen on teoksen loppuun koottu laaja historiallinen lintusanasto. Teoksen ulkoasua on onnistuneesti kevennetty pääasiassa klassisten lintumaalareiden, kuten von Wrightin veljesten ja Magnus Körnerin tekemällä kuvituksella.

Jaakko Hämeen-Anttila teoksesta Islamin käsikirja

Islam on 2000-luvulla noussut median huomioon ennen muuta taustoitettaessa kansainvälisen politiikan akuutteja tapahtumia. Nopeassa uutisoinnissa ei aina ole riittävässä määrin voitu tuoda esiin islamin monimuotoisuutta ja sen historian pitkiä kehityslinjoja. Tällainen syvällisempi tietämys on kuitenkin tarpeen tasapuolisen kuvan luomiseksi sekä tämän päivän tapahtumista että islamista yleensä.

Islam on syntymisestään saakka elänyt läheisessä vuorovaikutuksessa kristinuskon ja juutalaisuuden, samoin Euroopan, Aasian ja Afrikan muiden kulttuurien kanssa. Tämä vuorovaikutus on kautta vuosisatojen sisältänyt sekä kamppailua poliittisesta ja alueellisesta vallasta että kulttuurista ja taloudellista kanssakäymistä. Islam on tänään myös oleellinen osa modernia eurooppalaisuutta. Se on haastanut tarkastelemaan uudella tavalla eurooppalaisen yhteiskunnan olemusta ja perusarvoja.

Professori Jaakko Hämeen-Anttila on Suomen johtavia islamin ja Lähi-idän tuntijoita. Hän on suomentanut Koraanin ja Gilgamesh-epoksen ja julkaissut useita islamia käsitteleviä teoksia ja kirjoituksia. Hän on ollut myös paljon käytetty asiantuntija tiedotusvälineissä.

Islamin käsikirja on syvälliseen asiantuntemukseen perustuva islamilaisen uskonnon, historian, kulttuurin ja yhteiskunnallisen ajattelun perusteos. Se avaa teräviä näkökulmia myös tämän päivän islamilaisuutta ja kansainvälistä politiikkaa koskeviin kysymyksiin. Hämeen-Anttila on sujuva kirjoittaja, joka tarkastelee ymmärtävästi ja tasapuolisesti kysymyksiä, joihin usein liittyy voimakkaita tunnelatauksia.

Ville Lukkarinen ja Annika Waenerberg teoksesta Suomi-kuvasta mielenmaisemaan

Teos avaa uusia, raikkaita näköaloja yhteiseksi kokemaamme 1800- ja 1900-luvun taitteen maalaustaiteeseen. Tutut, kansallisesti patinoituneet maisemakuvat saavat vivahteikkaita tulkintoja, kun niitä katsotaan metsätalouden, ympäristötietouden, paikan hengen ja taiteilijuuden näkökulmista. Näemme esimerkiksi, kuinka paikan henki puhuttelee Albert Edelfeltiä ja Pekka Halonen kohtaa maisemassa itsensä. Eero Järnefeltin kiinnostus Koliin asettuu laajempiin taideteoreettisiin ja matkailullisiin yhteyksiinsä.

Kahden taidehistorian professorin yhdessä kirjoittama teos toimii kahdella tasolla: Suomen kulttuurihistorian ja taiteilijan omasta itsestä lähtevän tulkinnan. Käsittelyn taustalla on pitkällinen ja syvä paneutuminen sekä arkistoissa olevaan alkuperäisaineistoon että taidekäsityksiä ilmentävään laajaan kirjallisuuteen. Kuvitus on huolellisesti valittua – kuten sen tällaisessa teoksessa kuuluukin olla. Silmiä hivelevän huoliteltu teos edustaa hyvää tietokirjallisuutta parhaimmillaan.

Heikki Hyvärinen, Mervi Kunnasranta, Petteri Nieminen ja Juha Taskinen teoksesta Hyle – Saimaan oma norppa

Saimaannorpasta kertovan kirjan tekijöistä emeritusprofessori Heikki Hyvärinen on utkinut norppia vuosikymmenien ajan, ja hän on myös niiden suojelun uranuurtajia. orpan tutkijoita ovat myös

Mervi Kunnasranta ja Petteri Nieminen. Luontokuvaaja Juha Taskinen on ikuistanut norpan elämää tuhansiin hellyttäviin valokuviin.

Kirjaan on koottu kaikki se tieto, mikä tästä yhä uhanalaisesta eläimestä on olemassa. Uusien tutkimusmenetelmien avulla norppien elämää on päästy seuraamaan myös veden alle. Tutkimustyön tulokset on nöyrällä mielellä ja määrätietoisesti popularisoitu selkeäksi kokonaisuudeksi norpan kehityshistoriasta, sen nykyisestä elämästä ja tulevaisuuden näkymistä. Kirjassa on myös perusteellinen esitys siitä, miten hylkeet yleensäkin ovat monin tavoin sopeutuneet vetiseen elinympäristöönsä.

Paikoin sydämeen käyvällä sympatialla kirjoitettu, kauniisti mutta ei kosiskelevalla tavalla kuvitettu ja määrätietoisella otteella toimitettu teos on oivallinen tietokirja, joka sopii hyvin sekä asiantuntijoille että muille Suomen luonnosta kiinnostuneille lukijoille.

Alex Nieminen, Petri Ahoniemi, Janne Miikkulainen, Matti Anttila, Sami Köykkä, Mimmu Pekkanen ja Kalle Valkama nopeasta ja ammattimaisesta kriisitilanteen verkkotiedotuksesta internet-sivuston www.sukellus.fi välityksellä

Internetin merkitys tiedonhaun välineenä on kasvanut voimakkaasti 1990-luvulta lähtien. Sisältötietoa eri asioista on tarjolla hyvinkin runsaasti, mutta tiedon käyttöön ja luotettavuuteen liittyy monia ongelmia. Internetin kiistattomimpia etuja ovat sen nopeus tiedonvälityksessä, sen laaja kansainvälinen kattavuus ja mahdollisuus päivittää esitettyjä tietoja nopeasti.

Sähköisten tietopalveluiden tuottaminen kansalaisille on yksi kansainvälisen ja suomalaisen tietoyhteiskunnan kulmakivistä. Yhteiskunnan palvelutarjonnassa erityisen tärkeää on kehittää peruspalveluiden lisäksi sellaisia toimintamekanismeja, jotka hyödyntävät internetin parhaita ominaisuuksia tiedonvälityksessä.

Kaakkois-Aasian tsunamikatastrofin suomalaisessa tiedotuksessa www.sukellus.fi -erkkosivusto osoitti erinomaisella tavalla internetin välityksellä tapahtuvan osaavan ja nopean tiedonvälityksen vaikuttavuuden. Verkkoviestinnän vahvan ammatillisen osaamisen ansiosta www.sukellus.fi kykeni nopeasti sekä kokoamaan tietoa että päivittämään sitä olosuhteiden jatkuvasti muuttuessa. Ammattimaiseen toimintaan kuului myös kyky ottaa olosuhteiden edellyttämällä tavalla huomioon tietosuojaan liittyvät kysymykset. Verkkotiedolle ominaisella tavalla myös käyttäjät löysivät hämmästyttävän nopeasti tietoa tarjoavat sivustot, jotka useimmille olivat olleet aikaisemmin vieraat.

YLE:n AKUUTTI-ohjelman työryhmä Karin Mariola, Sari Kostet-Kärkkäinen, Anu-Maija Kärjä, Pasi Punkari, Sirpa Harjuvaara, Jani Honkakoski, Tapio Turpeinen ja Mervi Koivula

Akuutti on vuodesta 1994 kertonut suomalaisille terveystietoa. Se on tarjonnut selkeästi dokumentoitua tietoa terveyteen ja sairauteen liittyvistä kysymyksistä ja erilaisista hoitomenetelmistä, kritiikkiä unohtamatta. Akuutti on onnistunut popularisoimaan lääketiedettä onnistuneesti ja päässyt lähelle katsojaa. Akuutti ei ole pääkaupunkikeskeinen ohjelma, vaan sitä tehdään Oulussa ja siinä haastatellaan eri puolilla Suomea asuvia ihmisiä.

Akuutti on erinomainen esimerkki okonaiskonseptiajatteluun perustuvasta monimediaisesta kokonaisuudesta, jossa televisio-ohjelma ja verkko ansiokkaasti täydentävät toisiaan. Verkon kautta

Akuutti nimenomaan etsii kontaktia katsojaan ja pyrkii dialogiin tämän kanssa. Katsojat voivat lähettää kysymyksiä, keskustella ja kysyä lääkäriltä. Verkkoon on koottu valikoituja tekstejä pohjautuen lähetettyihin tv-ohjelmiin, hyviä ja käyttökelpoisia linkkejä sekä keskeistä perustietoa yleisöä paljon kiinnostavista terveyteen liittyvistä kysymyksistä. Akuutti on selvästi kiinnostunut katsojista ja on valmis palvelemaan heidän tiedontarvettaan

Elina Grundström monipuolisesta journalistisesta toiminnasta globaalien yhteiskunnallisten kysymysten käsittelyssä

Toimittaja Elina Grundström on tehnyt laadukasta ja monipuolista työtä useissa suomalaismedioissa. Hän on toiminut Ylioppilaslehden päätoimittajana ja vuonna 1995 tiedonjulkistamispalkinnon saaneen Hiidenkivi-lehden toimitussihteerinä. Monien erityisesti kehitysmaihin suuntautuneiden ulkomaanmatkojen aikana on syntynyt lukuisia kyseisten maiden oloja kuvaavia, tinkimätöntä perehtymistä ja terävää ja kriittistä havainnointikykyä osoittavia artikkeleita.

Elina Grundströmin vuonna 2002 kirjoittama ja valokuvaaja Yrjö Tuunasen kuvittama teos Alkuperämaa tuntematon herätti Suomessa laajaa keskustelua maailmankaupan kansainvälistymiseen liittyvistä ongelmista. Grundströmin 2004 toimittama teos Globalisaation portinvartijat (Edita 2004) on osa Sitran vuoden 2003 alussa käynnistämää Globalisaation konkreettiset vaikutukset -hanketta. Tarkasteluun ei ole otettu pelkästään suomalaisten kulutustapojen ja kehitysmaista tapahtuvan tuonnin epäkohtia, vaan esille on haluttu ottaa myös laajempaa eettistä ja talouden lainalaisuuksia koskevaa pohdintaa, jotta tulevaisuudessa kaupan ostospäätökset voitaisiin tehdä oikeudenmukaisemmin ja osapuolia tasavertaisesti kunnioittaen.

Grundströmin journalistista työtä leimaa pyrkimys oikeudenmukaisuuteen ja tasa-arvoisuuteen. Niitä tarkastellaan lähtien tavallisten ihmisen arjesta ja niistä pienistä päätöksistä, joilla voidaan vaikuttaa ihmisten elämisen mahdollisuuksiin myös toisella puolen maapalloa.